

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 74

(2004–2005)

Om lov om endringer i lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur og andre lover

*Tilråding fra Nærings- og handelsdepartementet av 15. april 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Elektronisk signatur er den generelle betegnelsen på teknikker som kan benyttes til å «signere» digital informasjon, og kan bl.a. benyttes til å koble innholdet til en person/avsender. Denne proposisjonen inneholder et forslag om å ta inn en forskriftshjemmel i lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur slik at det vil være mulig å etablere frivillige sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger for tilbydere av elektroniske signaturer. Slike tilbydere kalles i lov om elektronisk signatur for sertifikatutstedere.

Det er relativt komplisert for brukere å avgjøre hvorvidt en elektronisk signatur og dens tilbyder oppfyller relevante krav i regelverket for de ulike bruksområder. Departementet ønsker å gjøre dette enklere ved å åpne for at det i forskrift skal kunne etableres frivillige sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger. Ved å forholde seg til at sertifikatutstederen for eksempel er sertifisert, vil en mottaker kunne være sikker på at avsenderens elektroniske signatur er til å stole på. Frivillige sertifiserings-, godkjennings- og selvdeklarasjonsordninger vil på denne måten kunne bidra til å øke tilliten til og derved øke bruken av elektroniske signaturer. Samtidig vil slike ordninger kunne koordinere krav til elektronisk signatur.

Nærings- og handelsdepartementet tar sikte på at det ved sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordningene skal kunne stilles tilleggs-

krav til de krav som allerede gjelder for kvalifiserte sertifikater etter lov om elektronisk signatur, samt utstedere av slike. Ordningene vil også kunne stille krav til sertifikater og sertifikatutstedere på andre sikkerhetsnivåer. For enkelhets skyld blir «sertifiseringsordninger mv.» i det følgende brukt der man omtaler både sertifiserings-, godkjennings- og selvdeklarasjonsordninger. I proposisjonen pkt. 3.3.3 blir det redegjort nærmere for de forskjellige ordningene. Begrepene er også definert i forslag til § 3 ny nr. 11 til nr. 13.

Omfanget og den nærmere utformingen av de forskjellige sertifiseringsordningene mv. reguleres i forskrift og vil avhenge av hvilket nivå av sikkerhet som er ønskelig for det enkelte området. I første omgang tar departementet sikte på at forskriftshjemmelen kan benyttes til å etablere en ordning for sertifisering av sertifikatutsteder i henhold til enkelte av kravene i «Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor», som nylig er publisert av Moderniseringsdepartementet. Videre vil ordningen benyttes til sertifisering av løsninger som skal benyttes som gyldig legitimasjon etter hvitvaskingsregelverket. Sistnevnte vil legge til rette for en sidestilling av fysisk (dvs. tradisjonell) og elektronisk legitimasjon.

Departementet ønsker også å utforme forskriftshjemmelen slik at den gir hjemmel til å etablere frivillige sertifiseringsordninger mv. for e-signaturløsninger innenfor andre regelområder og med andre formål.

Nærmere bestemmelser om bl.a. utpeking av sertifiseringsorgan, klageadgang og gebyr reguleres i forskrift.

Det foreslås også mindre endringer i hvitvaskingsloven. Hvitvaskingsloven bruker begrepet «skriftlig legitimasjon» om det man oppfatter som tradisjonelle legitimasjonsdokumenter, jf. § 5 første ledd tredje punktum. I denne proposisjonen foreslås det at begrepet «skriftlig legitimasjon» endres til «fysisk legitimasjon». Sistnevnte blir også brukt i det følgende.

Videre foreslås det en mindre justering i ehandelsloven.

2 Bakgrunn for lovforslaget

2.1 Innledning

Våren 2003 vedtok Stortinget ny lov av 20. juni 2003 nr. 41 om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven). Loven har som formål å bekjempe hvitvasking, og får anvendelse overfor bl.a. banker, verdipapirforetak, e-pengeforetak, revisorer, advokater, forsikrings- og eiendomsmeglere samt auksjonsforretninger. Disse kalles i loven rapporteringspliktige. Ved bl.a. etablering av nytt kundeforhold skal kunden vise gyldig legitimasjon overfor den rapporteringspliktige. Ifølge hvitvaskingsforskriften er gyldig legitimasjon en «skriftlig» (fysisk) legitimasjon utstedt av offentlig myndighet eller annet organ som har betryggende kontrollrutiner. Hvitvaskingsloven inneholder imidlertid en forskriftshjemmel som åpner for bruk av elektroniske signaturer som gyldig legitimasjon, noe som vil muliggjøre at slike tjenester i sin helhet kan utføres elektronisk. Denne hjemmelen er ikke tatt i bruk.

Ved behandlingen av hvitvaskingsloven vedtok Stortinget i juni 2003 at regjeringen på egnet måte skulle fremme nødvendige forslag for å sidestille «skriftlig» (fysisk) og elektronisk legitimasjon. Oppgaven med å gjennomføre sidestillingen ble lagt til Nærings- og handelsdepartementet.

2.2 Høringen

Den 9. mars 2004 sendte Nærings- og handelsdepartementet ut et høringsforslag om endringer i lov om elektronisk signatur. Forslaget besto i å ta inn en forskriftshjemmel i loven for å kunne etablere frivillige sertifiserings- og godkjenningssystemer. Det ble i juni 2004 besluttet at det skulle utarbeides en felles kravspesifikasjon for elektronisk ID og signatur (PKI) i offentlig sektor. På bak-

grunn av dette ble det besluttet å utsette arbeidet med å oppnå sidestilling mellom fysisk og elektronisk legitimasjon, for å sikre en koordinering av disse to arbeidene. Kravspesifikasjonen – «Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor» – ble vedtatt av Moderniseringsdepartementet i desember 2004.

Ved etablering av en sertifiseringsordning med utgangspunkt i krav til det høyeste sikkerhetsnivået i «Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor», tar man sikte på å kunne dekke behovene for en elektronisk legitimasjon etter hvitvaskingsregelverket og andre anvendelsesområder der forvaltningen har behov for stor grad av sikkerhet når det gjelder identiteten til den man kommuniserer med.

Høringsnotatet ble sendt til følgende institusjoner og organisasjoner:

Departementene

Banklovkommissjonen
 Brønnøysundregistrene
 Datatilsynet
 Forbrukerombudet
 Innovasjon Norge
 Institutt for rettsinformatikk (UiO)
 Justervesenet
 Konkurransetilsynet
 Kredittilsynet
 Norges Bank
 Post- og teletilsynet
 Riksrevisjonen
 Skattedirektoratet
 Statistisk Sentralbyrå
 Statskonsult
 Universitetene
 ØKOKRIM

Abelia
 Allianse
 Bankenes Standardiseringskontor
 Bank-ID Samarbeidet
 BBS
 Den Norske Advokatforening
 Den norske bankforening
 Den norske dataforening (DND)
 Den norske Revisorforening
 Det Norske Veritas
 eforum
 EIC Norge
 Eiendomsmeglerforetakenes Forening
 Ementor
 Ergo Group AS
 Finansieringsselskapenes Forening
 Finansforbundet

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)
 Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)
 IKT-Norge
 it banken
 Kantega
 Kompetansesentret for IT i helsevesenet (KITH)
 Kontor- og datateknisk landsforening
 Kopek
 Landslaget for Regnskapskonsulenter
 Landsorganisasjonen i Norge (LO)
 Netcom
 Nord Pool ASA
 Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF)
 Norges Bilbransjeforbund
 Norges Eiendomsmeglerforbund
 Norges Fondsmeglerforbund
 Norges Gullsmeglerforbund
 Norges Kommunerevisorforening
 Norges Kunst- og Antikvitethandlers forening
 Norges Skatterevisorers Landsforening
 Norsk Bedriftsforbund
 Norsk Lotteridrift AS
 Norsk Rikstoto
 Norsk Tipping AS
 Norske Forsikringsmegleres Forening
 Norske Kredittopplysningsbyråers Forening
 Norske Pensjonskassers Forening
 NOS Clearing ASA
 Norges Juristforbund
 Norsk Akkreditering
 Norsk Teknologistandardiserings forbund
 Norsk Regnesentral
 Norstella
 NRK AS
 Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
 Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO)
 Oslo Børs
 Oslo Handelskammer
 PKI-forum
 Posten Norge AS
 Skatterevisorenes Forening
 Spama
 Sparebankforeningen
 Standard Norge
 System
 Telenor ASA
 Telia
 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet
 Verdipapirfondenes Forening
 Verdipapirsentralen
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund
 ZebSign

I tillegg ble lovforslaget sendt til EFTAs overvåkningsorgan (ESA) i henhold til kravene i direktiv 98/34/EF, endret ved direktiv 98/48/EF, nå gjennomført ved lov 17. desember 2004 nr. 101 om europeisk meldeplikt for tekniske regler (EØS-høringsloven), som trådte i kraft 1. januar 2005. Departementet mottok ingen merknader.

Av høringsinstansene i den alminnelige høringen har 35 svart, hvorav 19 har kommet med konkrete merknader. I tillegg hadde selskapet Bypass merknader til høringsnotatet. Følgende instanser har avgitt realitetsuttalelser:

Justisdepartementet
 Samferdselsdepartementet

Justervesenet
 Konkurransetilsynet
 Kredittilsynet
 Post- og teletilsynet
 Skattedirektoratet
 Statistisk sentralbyrå
 Statskonsult

Bypass
 Finansieringsselskapenes Forening
 Finansnæringens Hovedorganisasjon
 Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)
 Kompetansesentret for IT i helsevesenet (KITH)
 Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF)
 Norges Eiendomsmeglerforbund
 Norsk Akkreditering
 Norsk Regnesentral
 Sparebankforeningen
 Telenor ASA

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen avga felles høringsuttalelse.

3 Lovforslagets hovedinnhold

3.1 Innledning

I høringsnotatet ble det foreslått å etablere frivillige sertifiserings- og godkjenningsordninger med hjemmel i lov om elektronisk signatur. Som generell merknad til lovforslaget har *høringsinstansene* nesten utelukkende vært positive til etableringen av frivillige sertifiserings- og godkjenningsordninger.

Høringsinstansenes merknader som knytter seg til konkrete punkter i lovforslaget vil bli

behandlet under de respektive avsnittene i proposisjonen.

3.2 Forskriftshjemmelens formål og virkeområde

3.2.1 Høringsnotatet

I høringsnotatet uttalte departementet at forskriftshjemmelen skulle brukes til å høyne nivået på sertifikattjenester og derved bidra til å øke tilliten til og bruken av elektroniske signaturer/elektroniske legitimasjoner, jf. forslag til ny § 16 a. Hjemmelen skulle i første omgang brukes til å oppnå ønsket sidestilling mellom fysisk og elektronisk legitimasjon etter hvitvaskingsregelverket.

Departementet anbefalte i høringsnotatet at forskriftshjemmelen skulle utformes slik at den ga adgang til å etablere frivillige sertifiserings- eller godkjenningsordninger innenfor andre områder og med andre formål enn bare å akseptere elektronisk identifisering. Dette ville minimere risikoen for at man i løpet av kort tid skulle være nødt til å justere forskriftshjemmelen dersom det inntrådte behov for å etablere slike ordninger innenfor annet regelverk enn hvitvaskingsloven, eller med et annet formål enn å sidestille elektroniske legitimasjoner med fysiske legitimasjoner.

Departementet ønsket høringsinstansenes synspunkter på forslaget om å ta inn en forskriftshjemmel i lov om elektronisk signatur som gir adgang til å etablere frivillige sertifiserings- og godkjenningsordninger innenfor andre områder enn hva som er nødvendig for å følge opp Stortingets anmodningsvedtak. Departementet ønsket videre høringsinstansenes synspunkter på hvorvidt det er hensiktsmessig å ha en slik forskriftshjemmel i et sektornøytralt regelverk som lov om elektronisk signatur.

3.2.2 Høringsinstansenes syn

Det store flertallet av høringsinstansene bl.a. *Justisdepartementet, Samferdselsdepartementet, Post- og teletilsynet, Justervesenet, Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening, Norsk Regnesentral, Skattedirektoratet, Telenor ASA, Statistisk sentralbyrå, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon og Norges Eiendomsmeglerforbund* er positive til etablering av en frivillig sertifiserings- eller godkjenningsordning. Det er også bred enighet blant høringsinstansene om at det er fornuftig at hjemmelen for slike ordninger legges i sektornøytralt regelverk, dvs. i lov om elektronisk signatur.

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen har motforestillinger til at det eta-

bleres en slik forskriftshjemmel i lov om elektronisk signatur. Begrunnelsen for dette er bl.a. at det etter deres mening vil innebære et fordyrende, begrensende og byråkratisk element i utviklingen av næringsinitierte løsninger for elektroniske signaturer. *Statskonsult* er av den oppfatning at forslaget burde begrenses til kun å ivareta behovet for å oppnå sidestilling mellom fysisk og elektronisk legitimasjon etter hvitvaskingsregelverket. *Statskonsult* er videre av den oppfatning at den foreslåtte ordningen vil kunne bidra til ytterligere kostnadsøkning, administrasjon og kompleksitet rundt bruken av elektroniske signaturer.

Konkurransetilsynet understreker i sitt hørings-svar viktigheten av at kravene i frivillige sertifiseringsordninger ikke er diskriminerende.

Norsk Akkreditering anbefaler at sertifiseringsordningen baseres på en akkreditert ordning, da det vil fremme en internasjonal harmonisering ved at internasjonale standarder kan anvendes.

3.2.3 Departementets vurderinger

Med den utvikling som har vært innenfor dette området det siste året er de grunner som ble fremført ved den alminnelige høringen for å ta inn en forskriftshjemmel for frivillige sertifiserings- eller godkjenningsordninger i lov om elektronisk signatur fortsatt relevante, og har sannsynligvis blitt enda mer vektige. I tillegg ønsker departementet å åpne for bruk av frivillige selvdeklarasjonsordninger der dette anses å være mer hensiktsmessig enn en frivillig sertifiserings- eller godkjenningsordning.

Departementet er ikke enig i at ordningene vil måtte bli fordyrende, begrensende og byråkratiske. Det vil være viktig for tilliten til og utbredelsen av elektroniske signaturer at slike ordninger kommer på plass. Ordningene vil videre kunne brukes til å koordinere kravene i forhold til elektronisk kommunikasjon. På denne måten vil ordningene kunne virke positivt på utbredelsen av elektroniske signaturer, ikke begrensende. Hvordan ordningene skal tilrettelegges må vurderes konkret ved utformingen av forskriftene. Departementet vil tilstrebe at ordningene skal bli minst mulig kostnadskreven og byråkratiske. Konsekvensutredningen av ordningene kan imidlertid først gjøres i den konkrete sak, dvs. når forskriftshjemmelen blir benyttet og det i forskrift etableres sertifiseringsordninger mv. Forskriften vil bli sendt på alminnelig høring med adgang for høringsinstansene til å gi kommentarer til tekniske krav, prosedyrekrav ved sertifisering, godkjenning, selvdeklarasjon mv. og de konsekvenser dette vil ha for bl.a.

næringslivet. For å oppfylle våre internasjonale forpliktelser etter direktiv om elektroniske signaturer (1999/93/EF) vil det være viktig at kravene til de frivillige sertifiseringsordningene mv. er klare, proporsjonale, transparente og ikke-diskriminerende. Som et generelt krav stilles at det ikke skal være noen begrensninger i antall sertifiserte tjenestetilbydere. De krav som stilles i de enkelte sertifiseringsordningene mv. må være slik at de ikke hemmer konkurransen på området.

Det er ikke ønskelig å begrense den foreslåtte forskriftshjemmelen til kun å omfatte akkreditert sertifisering. Allerede nå har departementet identifisert et behov for å foreta en sertifisering i henhold til enkelte av kravene i «Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor». Denne kravspesifikasjonen er ikke en standard slik at den tilbys etter en akkreditert sertifiseringsordning.

Elektronisk kommunikasjon er i rask vekst. Det er en klar trend at ønsket om å kunne kommunisere elektronisk øker. Det pågår på mange områder arbeid med å legge til rette for elektronisk kommunikasjon, både sentralt f.eks. i det nylig etablerte Koordineringsorganet for eforvaltning, og i det enkelte regelverk, f.eks. i forslag til ny tvistelov (Ot.prp. nr. 51 (2004–2005)) og arbeidet med ny forskrift til lov om offentlige anskaffelser. Den foreslåtte forskriftshjemmelen kan brukes i arbeidet med å koordinere kravene i forhold til elektronisk kommunikasjon. På den måten kan man oppnå et harmonisert regelverk som vil virke positivt i forhold til bl.a. forutberegneligheten innenfor dette området. Forskriftshjemmelen vil kunne brukes til å knesette de konklusjoner som man på sentralt nivå har kommet til om hvilke krav som skal stilles til elektroniske signaturer, og bør ikke begrenses til kun bruk av elektronisk legitimasjon. De krav som reguleres i forskrift vil kunne brukes innenfor forskjellige regelverksområder, og på den måten vil man oppnå frivillig koordinering og harmonisering. Dette er viktig for å kunne oppnå effektiviseringspotensialet i det offentlige og verdiskapingspotensialet i det private. Denne forskriftshjemmelen vil ikke hindre at det kan utvikles andre løsninger for elektronisk identifikasjon utenfor rammen av lov om elektronisk signatur.

Med den foreslåtte forskriftshjemmelen vil departementet også følge opp arbeidet i VideReprosjektet (tidligere eRegelprosjektet). Prosjektets formål er å fjerne unødige rettslige hindringer for elektronisk kommunikasjon og at elektronisk kommunikasjon skal bli like akseptert, tillitsvekkende og ha samme juridiske holdbarhet som tradisjonell skriftlig kommunikasjon. Forskriftshjemmelen vil således kunne benyttes i arbeidet med å oppnå

Regjeringens mål om at elektroniske og tradisjonelle tjenester skal likestilles, og at regelverket ikke skal lage unødvendige hindringer for elektronisk kommunikasjon.

Fordelen ved å legge forskriftshjemmelen i lov om elektronisk signatur er at loven er sektornøytral, i motsetning til f.eks. hvitvaskingsloven. På denne måten vil det være enklere og mer naturlig å ta i bruk forskriftshjemmelen for regulering i forhold til annet regelverk som skal legge til rette for bruk av elektronisk identifikasjon eller elektronisk kommunikasjon. En annen fordel er at man da kan bygge videre på eksisterende regulering av elektroniske signaturer og således bidra til å forenkle arbeidet med å legge til rette for elektronisk kommunikasjon på andre områder. Forskrift om elektronisk kommunikasjon med og i forvaltningen av 25. juni 2004 nr. 988 (eForvaltningsforskriften) § 27 kan ikke brukes som hjemmel i forhold til å sikre likestilling av fysisk og elektronisk legitimasjon etter hvitvaskingsregelverket, da forskriften kun omhandler elektronisk kommunikasjon med og i offentlig forvaltning.

Etter departementets vurdering er det hensiktsmessig å åpne for å kunne kreve gebyr for sertifiseringsordninger mv. Det foreslås derfor i § 16 a andre ledd at departementet i forskrift kan bestemme at det skal betales gebyr til organet som utpekes som ansvarlig for ordningene. Gebyret må imidlertid ikke overstige kostnadene ved organets virksomhet knyttet til den aktuelle ordningen.

3.3 Definisjon av sertifiserings-, godkjennings- og selvdeklarasjonsordning

3.3.1 Høringsforslaget

For å klargjøre hvilke type ordninger som kan etableres med hjemmel i lov om elektronisk signatur foreslo departementet i høringsnotatet begrepene frivillige sertifiserings- og godkjenningsordninger definert i loven. Definisjonen tok utgangspunkt i definisjonen av «frivillige akkrediteringsordninger» i artikkel 2 nr. 13 i direktivet om elektroniske signaturer. Begrepet var ment å omfatte både akkreditert og ikke-akkreditert sertifisering og godkjenning.

Videre foreslo departementet at begrepet «frivillig godkjenningsordning» i lov om elektronisk signatur § 25 annet ledd bokstav a skulle endres til «frivillig sertifiserings- eller godkjenningsordning» for å sørge for enhetlig begrepsbruk. Endringen var ikke ment å medføre materielle endringer.

I lov om elektronisk signatur § 15 første ledd bokstav b heter det at sertifikatutstedere ved avta-

leinngåelse skal opplyse motparten om «eventuelle frivillige akkrediterings- eller sertifiseringsordninger». For å forhindre eventuell usikkerhet om forholdet mellom akkreditering og sertifisering foreslo departementet i høringsnotatet at «akkrediterings- eller sertifiseringsordninger» ble erstattet med «sertifiserings- eller godkjenningsordninger». Heller ikke denne endringen var ment å medføre materielle endringer.

3.3.2 Høringsinstansenes syn

Skattedirektoratet anbefaler at sertifiserings- og godkjenningsordninger defineres hver for seg. *Justervesenet* påpeker at lovforslagets definisjon ikke er lik definisjonen i direktivet. *Samferdselsdepartementet* savner en nærmere avgrensning av hvem som omfattes av «en tredje part».

Ingen av høringsinstansene hadde noen merknader til foreslåtte justeringer i §§ 15 og 25.

3.3.3 Departementets vurdering

Bestemmelsene i §§ 15 og 25 viser til både sertifiserings- og godkjenningsordninger. Det betyr at informasjonskravene etter disse bestemmelsene dekker både sertifiserings- og godkjenningsordninger etablert etter den foreslåtte forskriftshjemmelen og sertifiserings- eller godkjenningsordninger etablert på annen måte. I forhold til § 15 finner departementet det hensiktsmessig at informasjonskravene også skal gjelde for selvdeklarasjonsordninger. For øvrig vises det til merknadene til disse bestemmelsene.

Departementet finner det hensiktsmessig å definere sertifiserings- og godkjenningsordninger hver for seg. I tillegg vil begrepet selvdeklarasjonsordninger bli definert i loven. Alle begreper foreslås definert i lov om elektronisk signatur § 3 nr. 11, 12 og 13. Departementet finner det imidlertid for sammenhengens skyld nødvendig her å si noe mer om hva akkreditering innebærer og forklare en del begreper.

Ifølge direktivet om elektroniske signaturer (1999/93/EF) er det adgang til å etablere såkalte frivillige akkrediteringsordninger. Disse ordningene er definert på følgende måte i direktivet:

«enhver tillatelse som fastsetter rettigheter og forpliktelser for yting av sertifikattjenester, som skal utstedes på anmodning fra den berørte tilbyder av sertifikattjenester av det offentlige eller private organ som er pålagt å utarbeide og føre tilsyn med overholdelsen av

slike rettigheter og forpliktelser, og der tilbyderen av sertifikattjenester ikke er berettiget til å utøve de rettighetene som tillatelsen gir, før vedkommende har mottatt organets beslutning».

EU-kommisjonen har bekreftet at bruken av begrepet «akkreditering» i direktivet er feil. Definisjonen i direktivet dekker både akkreditert sertifisering og andre typer av sertifiseringsordninger.

Akkreditering er en offisiell godkjennings- og tilsynsordning for sertifiseringsorgan og enkelte andre typer virksomheter. Akkrediteringen betyr at sertifiseringsorganets virksomhet er vurdert og blir overvåket av et akkrediteringsorgan. I Norge er Norsk Akkreditering, som er en del av Direktoratet for måleteknikk, det nasjonale akkrediteringsorgan. Når et sertifiseringsorgan er akkreditert betyr det at Norsk Akkreditering har vurdert sertifiseringsorganets kvalitetssystem og kompetanse og verifisert at det tilfredsstillter internasjonale krav til sertifiseringsorgan.

Akkreditert sertifisering er sertifisering utført av et akkreditert sertifiseringsorgan. Sertifiseringsorgan som utfører systemsertifisering er vurdert for hver enkelt bransje og kan bare utstede akkrediterte sertifikater i de bransjene der det har dokumentert kompetanse.

Sertifisering er en prosedyre der en tredjepart skriftlig bekrefter at et produkt, en prosess eller en tjeneste oppfyller spesifiserte krav. Med sertifisering menes når en tredje part gir en attestasjon/bekreftelse av produkter, prosesser, systemer og personer. Sertifisering omfatter alle typer av samsvarsvurderinger unntatt samsvarsvurdering av organet selv.

Godkjenning er en tillatelse til at et produkt, en prosess eller en tjeneste markedsføres eller brukes til angitte formål eller under angitte betingelser. Det som etter dette hovedsakelig skiller en godkjenningsordning fra en sertifiseringsordning er at mens sertifiseringsordningen kun inneholder formelle krav, vil en godkjenningsordning også angi hva det aktuelle produktet mv. skal kunne brukes til.

Selvdeklarasjon er en ordning der en tilbyder sender inn en registreringsmelding til en tredjepart, en «selvdeklarasjon», med angivelse av at nærmere angitte krav er oppfylt.

Sertifisering, godkjenning og mottak av selvdeklarasjon vil skje av en tredjepart, som kan være et offentlig eller privat organ. Departementet vil i forskrift utpeke ansvarlig organ for disse ordningene.

3.4 Øvrige forslag til endringer i lov om elektronisk signatur

3.4.1 Høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å åpne for å straffesanksjonere overtredelser av krav i forskrift hjemlet i ny § 16 a foretatt av sertifikatutsteder.

Høringsnotatet pekte også på behovet for å etablere ordninger for tilbakekalling av sertifiseringer eller godkjenninger slik at sertifikatutsteder ikke lenger vil kunne tilby sine produkter som sertifiserte/godkjente, samt mulighet for bruk av tvangsmulkt. Det ble påpekt at slike bestemmelser må tilpasses de ulike sertifiserings- eller godkjenningsordningene, og derfor burde reguleres nærmere i forskrift til § 16 a. Departementet foreslo at det i lov om elektronisk signatur § 21 første ledd bokstav e skulle tas inn en bestemmelse om at forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av bestemmelser i forskrift hjemlet i § 16 a kan straffes med bøter.

3.4.2 Høringsinstansenes syn

Det er først og fremst i forhold til forslaget om straffebestemmelser i høringsnotatet at høringsinstansene har merknader.

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen har ingen innvendinger til en ordning med tvangsmulkt som sanksjonsmiddel, men reagerer på at departementet i tillegg foreslår innført straffesanksjoner i § 21 ved brudd på forskrifter hjemlet i § 16 a. De viser i sin høringsuttalelse til at straff i tillegg til løpende tvangsmulkt kan oppleves som dobbeltstraff dersom sertifiserings- eller godkjenningsorganet er et offentlig organ. Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen kan heller ikke se at det er tilstrekkelig begrunnet hvorfor brudd på § 16 a skal straffes med fengsel ved særlig skjerpene omstendigheter, mens overtredelser av de øvrige lovbestemmelser er sanksjonert med bøter.

Justisdepartementet nevner at straffelovkommissjonen anbefaler at adferdsnormer tas inn i formell lov hvis det skal være adgang til å anvende fengsel ved overtredelse. Dette betyr at det bare kan ilegges bøter ved overtredelse av en forskrift. Utkast til § 21 første ledd bokstav e og § 21 tredje ledd åpner for ilegging av fengselsstraff ved overtredelse av forskrift, uten at hjemmelsbestemmelsen gir nærmere beskrivelse av adferdsnormen.

3.4.3 Departementets vurdering

Etter en nærmere vurdering har departementet valgt ikke å foreslå straffesanksjoner for overtredelser av krav i forskrift hjemlet i ny § 16 a, slik det ble foreslått i høringsnotatet, jf. høringsnotatets forslag til § 21 første ledd ny bokstav e og nytt siste ledd. Straff som sanksjonsform bør begrenses til grove lovbrudd, også fordi avgjørelse om straff ofte tar lang tid og er ressurskrevende. Departementet har vurdert alvorlighetsgraden i mulige overtredelser av den kommende forskriftsreguleringen og antar på bakgrunn av dette at det vil være tilstrekkelig med tilbakekall og eventuelt tvangsmulkt som reaksjoner ved brudd på forskriften. Det kan i den forbindelse nevnes at ulovlig bruk av en elektronisk signatur, f.eks. utstedelse av og bruk av «falsk» signatur eller ulovlig bruk av annens elektroniske signatur, vil kunne straffes i henhold til bl.a. straffelovens bestemmelser om dokumentfalsk og bedrageri. Departementet ser derfor ikke behov for ytterligere straffehjemler.

Tvangsmulkt er en vanlig administrativ reaksjonsform på en rekke områder der private aktører har bestemte plikter. Tvangsmulkt har ikke pønalt karakter, men skal fungere som et fremtidig press for å fremtvinge en handling eller ytelse eller bringe et ulovlig forhold til opphør. Departementet fastholder sitt opprinnelige forslag om å hjemle bruk av tvangsmulkt i § 16 a. Det vil også være mulig for det ansvarlige organ å frafalle eller redusere tvangsmulkt, jf. forslaget i ny § 16 a tredje ledd og § 20. Dette gir etter departementets oppfatning tilstrekkelig rom for å kunne sikre at bruken av tvangsmulkt ikke får urimelige konsekvenser.

Departementet opprettholder forslaget om mulighet til å etablere ordninger hvor det ansvarlige organ kan tilbakekalle sertifiseringer/godkjenninger m.m. hvis sertifikatutsteder ikke lenger oppfyller kravene som er fastsatt med hjemmel i den foreslåtte forskriftshjemmelen. Departementet finner det naturlig at nærmere regler om dette gis i forskrift.

4 Krav om at kvalifiserte sertifikater inneholder opplysning om at de er utstedt som kvalifisert

4.1 Høringsnotatet

I Ot.prp. nr. 82 (1999–2000) om lov om elektronisk signatur, side 50 har departementet angitt at det skal fremgå direkte av sertifikatet hvorvidt det er kvalifisert eller ikke. I merknadene står det videre

at”[d]et er ikke tilstrekkelig med en henvisning til et annet dokument, for eksempel en sertifikatpolicy, hvor dette fremgår».

Etter at direktivet om elektronisk signatur ble vedtatt og ovennevnte proposisjon om lov om elektronisk signatur ble fremmet for Stortinget, har det på europeisk nivå pågått standardiseringsarbeid for å følge opp viktige rettslige krav i direktivet. I den forbindelse ble det i høringsnotatet bl.a. vist til standarden TS 101 862, utarbeidet av ETSI (European Telecommunications Standards Institute). Ifølge dette dokumentet finnes det to muligheter for å angi at sertifikatet er utstedt som et kvalifisert sertifikat. Den ene muligheten er å ha en peker i sertifikatet til en sertifikatpolicy hvor det fremgår at utsteder har utstedt sertifikatet som kvalifisert og at utsteder oppfylder kravene i vedlegg I og II i direktivet om elektroniske signaturer. Den andre måten er at det i selve sertifikatet klart fremgår at de samme kravene er oppfylt. Blant annet på denne bakgrunn anbefalte departementet i høringsnotatet at kravet i lov om elektronisk signatur § 4 annet ledd bokstav a også skulle kunne oppfylles ved å ha en peker fra det kvalifiserte sertifikatet til en angitt sertifikatpolicy. I denne sertifikatpolicyen må det imidlertid klart fremgå at sertifikatet er utstedt som et kvalifisert sertifikat etter direktivet om elektroniske signaturer, og at kravene i vedlegg I og II i direktivet er oppfylt slik de er gjennomført i norsk rett.

4.2 Høringsinstansenes syn

Byypass peker i sin høringsuttalelse på at det i mars 2004 kom en ny versjon av TS 101 862 (v. 1.3.1), der man ønsker å lukke muligheten med å ha en peker til sertifikatpolicyen. Alle kvalifiserte sertifikater utstedt etter 30. juni 2005 skal ifølge denne standarden ha en eksplisitt angivelse i sertifikatet at det er kvalifisert. Skal man følge denne standarden, vil det ikke lenger være mulig å benytte en peker i sertifikatet til sertifikatpolicyen der det går frem at sertifikatet er utstedt som kvalifisert sertifikat.

4.3 Departementets vurdering

Etter at høringsnotatet ble sendt på alminnelig høring har ETSIs standarddokument «Qualified Certificate Profile» TS 101 862 blitt justert, slik at det stilles krav om at kvalifiserte sertifikater skal innholde opplysninger om at de er utstedt som kvalifiserte. Departementet har etter nøye vurdering imidlertid valgt å opprettholde det opprinnelige forslaget. Slik markedet har utviklet seg de siste

årene, vil det ikke være hensiktsmessig å stille krav som unødig begrenser antallet sertifikattilbydere som kan tilby kvalifiserte sertifikater eller som vil gjøre bruken av slike dyrere, uten at det samtidig fører til bedre eller sikrere produkter og tjenester. Det skal også bemerkes at det er opp til aktørene selv om de ønsker å ta i bruk standarder som den ovenfor nevnte.

Videre har departementet fått kunnskap om at det, på tross av merknadene til § 4 annet ledd bokstav a i Ot.prp. nr. 82 (1999–2000), allerede er etablert en praksis for å godkjenne sertifikater med slike pekere som kvalifiserte sertifikater. Det ville være forbundet med store kostnader for aktørene i markedet om man skulle reversere denne praksisen, og departementet har heller ikke kunnet registrere noen svikt i sikkerheten eller mindre tillit pga. praksisen. På bakgrunn av dette står departementet fast ved at det skal være mulig å få et sertifikat godkjent som kvalifisert sertifikat, selv om sertifikatet kun inneholder en peker til en sertifikatpolicy der det går frem at sertifikatet er kvalifisert. Det må klart fremgå at det aktuelle sertifikatet er utstedt som kvalifisert med henvisning til lov/direktiv om elektronisk signatur.

Departementet vil følge utviklingen både på det norske og internasjonale markedet samt i standardiseringsarbeidet for å se om det ved et senere tidspunkt vil være behov for å revurdere dette standspunktet. Den nærmere vurderingen av om dette krav ellers er ivaretatt vil gjøres av Post- og teletilsynet, som fører tilsyn av utstedere av kvalifiserte sertifikater i Norge.

5 Endringer i hvitvaskingsloven

5.1 Høringsnotatet

I hvitvaskingsloven § 5 første ledd tredje punktum står at «som gyldig legitimasjon regnes alltid skriftlig legitimasjon». Departementet foreslo i høringsnotatet at begrepet «skriftlig legitimasjon» skulle endres til «visuell legitimasjon».

Begrunnelsen for denne endringen var at begrepet «skriftlig legitimasjon» etter departementets syn passet dårlig med konklusjonene i eRegelprosjektet om at krav om «skriftlig» kommunikasjon også omfatter elektronisk kommunikasjon. Denne avklaringen har blant annet kommet til uttrykk i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav g, der det eksplisitt uttales at en elektronisk melding også omfattes av begrepet «skriftlig». I inkasoloven §§ 9 og 10 står det «skriftlig på papir» for å gjøre det klart at kravet om skriftlighet her uteluk-

ker bruk av elektronisk kommunikasjon. Dessuten mente departementet at begrepet «visuell legitimasjon» var et bedre og mer presist begrep enn skriftlig legitimasjon.

5.2 Høringsinstansenes syn

Justisdepartementet er usikker på om begrepet «visuell» er en terminologisk forbedring, og antar at for mange brukere av loven vil nok uttrykket visuell legitimasjon virke forvirrende. *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen* synes heller ikke at man har vært heldig med begrepet «visuell» som motsats til elektronisk legitimasjon.

5.3 Departementets vurdering

Departementet har etter en nærmere vurdering kommet til at uttrykket visuell legitimasjon ikke vil utgjøre en vesentlig forbedring fra uttrykket skriftlig legitimasjon. Både en skriftlig og en elektronisk legitimasjon kan framstå visuelt, og begrepet visuell legitimasjon kan derfor også dekke enkelte elektroniske legitimasjoner.

De anførte motargumentene mot å bruke begrepet «skriftlig legitimasjon» gjør seg imidlertid fremdeles gjeldende. Begrepet «skriftlig legitimasjon» passer etter departementets syn dårlig med konklusjonene i eRegelprosjektet om at krav om «skriftlig» kommunikasjon også omfatter elektronisk kommunikasjon.

Etter en ny vurdering har departementet funnet at det vil være mer presist og klargjørende å bruke begrepet «fysisk legitimasjon» om det man oppfatter som tradisjonelle legitimasjonsdokumenter. Departementet vil derfor foreslå at begrepet «skriftlig legitimasjon» endres til «fysisk legitimasjon». Etter departementets oppfatning vil dette være en mer pedagogisk begrepsbruk. Endringen er ikke ment å innebære realitetsendringer.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

De nå foreslåtte endringene i lov om elektronisk signatur vil ikke få noen direkte økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslaget inneholder hovedsakelig en ny forskriftshjemmel. Slike konsekvenser vil oppstå først når den nå foreslåtte forskriftshjemmelen blir tatt i bruk og det etableres sertifiseringsordninger mv. i tråd med den. Selv om de økonomiske og administrative konsekven-

sene vil avhenge av innholdet i de forskrifter som opprettes etter denne hjemmel, er det imidlertid mulig å gi noen generelle kommentarer om hvilke konsekvenser departementet ser for seg at lovforslaget med kommende forskrifter vil kunne få.

Frivillige sertifiseringsordninger mv. kan benyttes til å knesette nødvendige krav som kan anvendes i arbeidet med å åpne opp for elektronisk kommunikasjon og bruk av elektroniske signaturer. På den måten vil forskriftshjemmelen få en samordnende funksjon i forhold til de krav som skal stilles for sertifikattjenester, f.eks. elektronisk signatur. Dette vil kunne føre med seg økonomiske og administrative fordeler både for offentlig og privat sektor. Bruk av sertifiseringsordninger mv. kan begrense antallet forskjellige løsninger for bruk av f.eks. elektronisk signatur. Videre er det en fordel for brukerne av elektronisk kommunikasjon at flere brukersteder støtter samme typer av løsninger slik at f.eks. samme elektroniske melding kan brukes i kontakt med ulike brukersteder i offentlig forvaltning og eventuelt også med private aktører.

7 Merknader til de enkelte paragrafene

7.1 Endringene i lov om elektronisk signatur

Til § 2

Loven gjelder som utgangspunkt rammebetingelser for bruk av kvalifiserte elektroniske signaturer, med unntak av § 6 annet punktum og § 7. Ordninger etablert etter § 16 a forutsettes å kunne omfatte alle typer elektroniske signaturer, både kvalifiserte og signaturer med lavere sikkerhet. Paragraf 16 a tilføyes derfor som et unntak på lik linje med § 6 annet punktum og § 7.

Til § 3 ny nr. 11

Definisjonen omfatter alle typer av sertifiseringsordninger basert på nasjonale eller internasjonale standarder, akkreditert sertifisering eller sertifisering bygget på egne krav dersom det er nødvendig for å kunne realisere ønsket om å kunne kommunisere elektronisk og benytte elektronisk signatur. De rettigheter som eventuelt følger av en sertifisering vil kunne påberopes først når sertifiseringen er gitt. Nærmere krav i forhold til sertifiseringsordningene vil kunne reguleres i forskrift med hjemmel i § 16 a.

For øvrig vises det til merknader om dette i pkt. 3.3 ovenfor.

Til § 3 ny nr. 12

Godkjenning er en tillatelse til at et produkt, en prosess eller en tjeneste markedsføres eller brukes til angitte formål eller under angitte betingelser. Det som hovedsakelig skiller en godkjenningsordning fra en sertifiseringsordning er at mens sertifiseringsordningen kun inneholder formelle krav, vil en godkjenningsordning også angi hva den aktuelle signaturen skal kunne brukes til.

De rettigheter som eventuelt følger av en godkjenning vil kunne påberopes først når godkjenningen er gitt. Nærmere krav i forhold til godkjenningsordningene vil kunne reguleres i forskrift med hjemmel i § 16 a.

For øvrig vises det til merknader om dette i pkt. 3.3 ovenfor.

Til § 3 ny nr. 13

En selvdeklarasjon er en ordning der sertifikatutsteder kun sender inn en registreringsmelding til tredjepart, en «selvdeklarasjon», for å bekrefte at nærmere angitte krav er oppfylt. Nærmere krav i forhold til selvdeklarasjonsordningene vil kunne reguleres i forskrift med hjemmel i § 16 a.

For øvrig vises det til merknader om dette i pkt. 3.3 ovenfor.

Til § 15 første ledd bokstav b

Før en sertifikatutsteder inngår avtale om å utstede sertifikat skal utstederen gi motparten informasjon om bl.a. eventuelle sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger. Dette er et krav som kun gjelder overfor utsteder av kvalifiserte sertifikater. Informasjonskravet gjelder både sertifiserings-, godkjennings- og selvdeklarasjonsordninger som etableres med hjemmel § 16 a, samt frivillige sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger etablert på annen måte. Sertifikatutstederen trenger kun å gi informasjon om de ordninger denne selv er del i.

Til § 16 a Frivillige sertifiseringsordninger, godkjenningsordninger eller selvdeklarasjonsordninger

Bestemmelsen inneholder en hjemmel for i forskrift å etablere frivillige sertifiserings- eller godkjenningsordninger for å høyne nivået for sertifikattjenester. Bestemmelsen inneholder videre hjemmel for i forskrift å kunne etablere frivillige selvdeklarasjonsordninger for å stille krav til elektroniske signaturer hvor behovet for sikkerhet er mindre enn i

en sertifiserings- eller godkjenningsordning. Hjemmelen gir mulighet til å stille krav for alle typer av elektroniske signaturer og på alle nivåer. Artikkel 3 nr. 2 i direktivet om elektroniske signaturer gir EØS-statene rett til å etablere slike ordninger, så fremt de er objektive, transparente, proporsjonale og ikke diskriminerende.

Med sertifikattjenester menes de tjenester som kan tilbys av sertifikatutsteder etter § 3 nr. 10. En sertifikatutsteder er etter loven en fysisk eller juridisk person som utsteder sertifikater eller tilbyr andre tjenester relatert til elektronisk signatur.

Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å utpeke sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsorgan. Det kan også bestemmes at det skal betales gebyr til organet. For å sikre at bestemmelsene i forskriften blir gjennomført, kan det gis bestemmelser om at sertifiseringsorganet kan tilbakekalle sertifiserings- eller godkjenningstillatelsen, samt ilegge løpende tvangsmulkt i henhold til kravene i § 20.

For øvrig vises det til merknadene om dette i pkt. 3.2 ovenfor.

Til § 25 annet ledd bokstav a

Dette er en bestemmelse som omhandler rettslig anerkjennelse av kvalifiserte sertifikater fra utsteder etablert utenfor Norge. Etter bestemmelsens annet ledd kan kvalifiserte sertifikater fra en utsteder etablert utenfor EØS gis rettslig anerkjennelse på lik linje med kvalifiserte sertifikater fra utsteder innenfor EØS, dersom bl.a. utstederen etablert utenfor EØS oppfylder kravene etter direktivet og er blitt godkjent i henhold til en frivillig godkjenningsordning. Dette er en gjennomføring av direktivet om elektroniske signaturer artikkel 7.1. For å få lik bruk av begrepene i loven endres «frivillig godkjenningsordning» til «frivillig sertifiserings- og godkjenningsordning». En slik anerkjennelse av kvalifiserte sertifikater utenfor EØS vil sannsynligvis skje ved bruk av en sertifiseringsordning.

7.2 Endringen i ehandelsloven

Ved en inkurie viser ehandelsloven § 19 til §§ 14 til 16. Bestemmelsen skal vise til §§ 16 til 18 i samme lov.

7.3 Endringen i hvitvaskingsloven

I § 5 første ledd annet punktum foreslås begrepet «skriftlig legitimasjon» endret til «fysisk legitimasjon». Endringen er ikke ment å innebære realitetssendringer. Det vises til merknadene om dette i pkt. 5 ovenfor.

Nærings- og handelsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur og andre lover.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur og andre lover i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur og andre lover

I

I lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur (*esignaturloven*)

§ 2 første ledd skal lyde:

Loven gjelder for sertifikatutstedere som er etablert i Norge. Loven regulerer rammebetingelsene for bruk av kvalifiserte elektroniske signaturer, med unntak av § 6 annet punktum, § 7 og § 16 a som gjelder alle elektroniske signaturer.

§ 3 nr. 10 og ny nr. 11 til 13 skal lyde:

10. *sertifikatutsteder*: en fysisk eller juridisk person som utsteder sertifikater eller tilbyr andre tjenester relatert til elektronisk signatur,
11. *sertifiseringsordning*: enhver ordning der en tredjepart skriftlig bekrefter at en sertifikatutstедers produkter, prosesser eller tjenester oppfyller spesifikerte krav, og der sertifikatutsteder ikke er berettiget til å utøve de rettighetene som sertifiseringen gir før vedkommende har mottatt tredjeparts bekreftelse,
12. *godkjenningsordning*: enhver ordning der en tredjepart gir tillatelse til at en sertifikatutstедers produkter, prosesser eller tjenester markedsføres eller brukes til nærmere angitte formål eller under angitte betingelser,
13. *selvdeklarasjonsordning*: enhver ordning der sertifikatutstedere sender inn en selvdeklarasjon til tredjepart med angivelse av at nærmere angitte krav er oppfylt.

§ 15 første ledd bokstav b skal lyde:

- b) opplysninger om eventuelle frivillige *sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger*, og

Nytt kapittel III a skal lyde:

Kapittel III a Frivillige sertifiseringsordninger, godkjenningsordninger eller selvdeklarasjonsordninger

§ 16 a Etablering av frivillige sertifiseringsordninger, godkjenningsordninger eller selvdeklarasjonsordninger

Departementet kan ved forskrift innføre frivillige sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger med sikte på å høyne nivået for sertifikattjenester for å øke tilliten til og bruken av slike tjenester.

Departementet kan i forskriften bestemme hvilke krav som skal stilles for slike ordninger, utpeke ansvarlig organ og bestemme at det skal betales gebyr til organet. Gebyrene må ikke overstige kostnadene ved organets virksomhet.

For å bringe lovstridig virksomhet til opphør eller sikre at pålegg eller vilkår gitt i forskrift med hjemmel i denne bestemmelsen etterkommes, kan organet utpekt etter annet ledd ilegge løpende tvangsmulkt etter reglene i § 20.

§ 25 annet ledd bokstav a skal lyde:

- a) utstederen oppfyller kravene i en EØS-stat og har blitt godkjent i henhold til en frivillig *sertifiserings- eller godkjenningsordning* i den staten,

II

I lov 23. mai 2003 nr. 35 om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester skal § 19 første ledd lyde:

Bestemmelsene i §§ 16 til 18 medfører ikke at tjenesteyteren har en generell plikt til å kontrollere eller overvåke den informasjonen som lagres eller overføres på oppfordring fra en tjenestemottaker, eller en generell plikt til å undersøke forhold som antyder ulovlig virksomhet.

III

I lov 20. juni 2003 nr. 41 om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. skal § 5 første ledd lyde:

Rapporteringspliktige skal ved etablering av kundeforhold kreve gyldig legitimasjon av kunden. Plikten gjelder også for den rapporteringspliktiges

ansatte. Som gyldig legitimasjon regnes alltid *fysisk* legitimasjon.

IV

Loven her gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
